

УДК 346.13

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2024.41.07>

Єршова Ю. О.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЛОКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Стаття присвячена підготовці пропозицій та рекомендацій щодо подолання правової невизначеності у сфері релокації суб'єктів господарювання.

В Україні масова релокація підприємств почалась під впливом повномасштабного військового вторгнення. Держава, як і компанії не були готові до можливого переміщення, що було зумовлено відсутністю відповідного законодавчого регулювання та відсутністю повноцінної державної політики у сфері релокації.

Бізнес починає розглядатись не тільки з точки зору поповнення бюджету, а як потужний партнер, який дозволяє забезпечувати зайнятість населення, взяти на себе додаткові зобов'язання з реалізації соціальних та інших ініціатив. В свою чергу, завдання держави надати поштовх для відновлення ділової активності, зокрема і через релокацію.

В Україні було відсуну будь-яке законодавство, яке регулювало релокації суб'єктів господарювання. Надалі, як реакція на військові події, у 2022 році було прийнято окремі нормативно-правові акти в цьому напрямку.

В межах дослідження обґрунтовано концепцію комплексного спеціального законодавства України у сфері релокації бізнесу. Так, запропоновано розробити та затвердити наступні нормативно-правові акти: Стратегію державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій, закон України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій; Державну програму розвитку релокації бізнесу та місцеві програм розвитку релокації бізнесу та інші.

Запропонована класифікація спеціального законодавства у сфері релокацію суб'єктів господарювання.

Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття локальних актів суб'єктів господарювання – протоколів («дорожніх карт»), які можуть бути задіяні для здійснення релокації при виникненні тих чи інших економічно небезпечних подій.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, бізнес, релокація, законодавство, акти законодавства, локальні акти, економічно небезпечні події.

Постановка проблеми. За оцінкою Світового банку, за час повномасштабного військового вторгнення на територію України, кожна 8 компанія з східних та південних регіонів України зазнали переміщення [1]. За ці 2 роки 843 підприємства були вимушені переміститися до більш безпечних регіонів України, за урядовою програмою підтримки [2]. Потрібно констатувати, що ці показники нерелевантні, бо частина компаній релокувались самостійно (без підтримки держави), тому реальна кількість переміщеного бізнесу значно більше.

Фокус держави тривалий час був на захисті саме населення від надзвичайних подій та наслідків військових дій. В Україні законодавчо врегульовано питання, як цивільного захисту населення (Кодекс цивільного захисту населення та інші нормативно-правові акти), так напрацьована і відповідна комплексна система цивільного захисту населення. Держава, як і бізнес не були готові до можливої релокації, що було зумовлено відсутністю відповідного законодавчого регулювання та відсутністю повноцінної державної політики у сфері релокації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. З 2022 року українські дослідники почали досить активно досліджують проблематику релокації суб'єктів господарювання. Але більша частина наукових напрацювань присвячені саме державній підтримці релокованих суб'єктів господарювання. В свою чергу, тільки окремі вчені звертають увагу на необхідності розробки законодавства у сфері релокації, яке може бути застосовано на можливі релокації суб'єктів господарювання надалі. Питанню законодавчого регулювання релокації присвячені наукові праці: В. Заросило, В. Заросило, Т. Євчука, Т. Гудіми, А. Сошникова, О. Ілларіонова, В. Цюприк

та інших. Враховуючи напрацювання цих дослідників, але все ж таки досить важко говорити про повноцінну наукову розробку зазначеної проблематики.

Метою статті є підготовка пропозицій та рекомендацій щодо подолання правової невизначеності у сфері релокації суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. У попередні роки держава не усвідомлювала значення ділової активності. Все змінилось, з початком повномасштабного військового вторгнення, держава починає розуміти вплив «економічного фронту», особливо це відчувалось у перші місяці, коли за даними опитування малого та середнього бізнесу (березень 2022 року) понад 60% компаній повністю зупинили свою господарську діяльність [3]. Фінансові можливості держави стали ще більш обмеженими. Про важливість поновлення бізнес-активності наголошуються на найвищому державному рівні. Ще на початку квітня 2022 року Президент України Володимиром Зеленський підкреслював, що одним з завдань в економічній сфері є відновлення роботи вітчизняних підприємств через їх переміщення, оновлення законодавства, яке дозволить надати бізнесу більше простору для його розвитку [4]. А надалі закликав бізнес «забезпечувати робочі місця та підлаштовувати економічну активність під наявні умови» [5]. Дану позицію також підтримав Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль, який наголосив про необхідність поновлення господарської діяльності бізнесом, де не ведуться активні бойові дії [6], а також, що одним з пріоритетів Уряду України є формування сильного економічного тилу [7]. Бізнес починає розглядатись не тільки з точки зору поповнення бюджету (через сплату податків та мит), а як потужний партнер, який дозволяє забезпечувати зайнятість населення, брати на себе додаткові зобов'язання з реалізації соціальних та інших ініціатив. Завдання держави надати поштовх для відновлення ділової активності, зокрема і через релокацію.

Тривалий час в Україні було відсутнє будь-яке законодавство щодо регулювання релокації компаній. Надалі, як реакція на військові події в Україні, у 2022 році було прийнято окремі нормативно-правові акти в цьому напрямку. Але вони не мали системного характеру, їх основне завдання – надати швидкі рішення для підтримки бізнесу під час його переміщення. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану» від 17 березня 2022 р. № 305 на національного оператора поштового зв'язку України – АТ «Укрпошту» були покладено нові завдання: здійснення безоплатного перевезення майна вітчизняних компаній (перелік, яких формується Міністерством економіки України, як уповноваженим органом) [8].

Також було прийнято розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» від 25 березня 2022 р. № 246–р., який визначив конкретні короткострокові заходи. Зокрема, до травня 2022 року планувалось: визначення переліку компаній, які потребують релокації; визначення вільної виробничої площі для релокованих підприємств; забезпечення швидкого підключення до мереж та інженерних комунікацій; спрощення передачі державного, комунального майна та земельних ділянок релокантам [9]. Частина дослідників досить позитивно оцінює відповідні ініціативи Уряду України. Так, Н. Атаманчук зазначає, що урядова програма з релокації українських виробничих потужностей стала однією з програм підтримки підприємництва в Україні [10], що дозволяє відновити їх господарську діяльність. Дану позицію розділяють також і інші вчені та експерти.

Згодом, 28 липня 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння процесам релокації підприємств в умовах воєнного стану та економічного відновлення держави» № 2468–ІХ. Він мав на меті удосконалити процедури підготовки об'єктів до приватизації та спростити надання дозвільних документів. Незважаючи на це, досить складно стверджувати про наявність повноцінної сприятливої правової екосистеми для релокованого бізнесу. Відповідну позицію підтримують також інші дослідники. Так, В. Цюприк підкреслює, що прийняття актів, хоч і дозволило покращити становище підприємств, що переміщуються у відносно більш безпечні райони, але одночасно наголошується на доцільності встановлення більш конкретних заходів з допомоги релокованим підприємствам [11].

Однак саме комплексне та ефективне законодавство є ключем до його успішної реалізації та подальшого розвитку в Україні. На цьому зауважують й окремі вчені. Зокрема, з метою розв'язання питання правового регулювання релокації суб'єктів господарювання, в господарсько-правовій доктрині висуваються пропозиції щодо внесення змін до Господарського кодексу України або шляхом прийняття окремого Закону України «Про переміщення та евакуацію підприємств». Своєю чергою, зазначаючи, що саме внесення змін до Господарського кодексу України виглядає більш прийнятним. Йдеться про визначення базової термінології, правових механізмів, державної підтримки та підтримки громад, які приймають переміщені підприємства [12]. Концепт окремого законодавчого акту є більш слухним.

Законодавство про релокацію потрібно розглядати, як частину комплексного законодавства і більш глибоких процесів. В попередньому дослідженні «Business resilience through the lens of economically hazardous events: the legal landscape of Ukraine» (Т.Нудима, Ю. Yershova, А. Soshnykov) підтримується більш ширший підхід, коли не тільки релокація буде предметом окремого законодавчого регулювання, а оптимізація ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій – через схвалення загальнодержавної стратегії державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій та Закону України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій.

Стратегія державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій, яку пропонується затверджувати на рівні Кабінету Міністрів України може містити, тотожні з іншими стратегічними документами наступні елементи: опис основної проблематики, загрози; мету та принципи, визначення основних бар'єрів; формулювання стратегічних цілей та шляхів їх вирішення; напрями державної політики; прогнозовані результати реалізації стратегії; методи моніторингу; оцінку результатів та звітування; фінансове забезпечення цього процесу.

До стратегічних напрямів державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу в умовах економічно небезпечних подій необхідно віднести: попередження економічно небезпечних подій; оперативна реакція на економічно небезпечні події; мінімізація наслідків від економічно небезпечні події.

Зі свого боку, Закон України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій може містити: сферу його дії; основну термінологію (наприклад, економічно небезпечні події тощо), що дозволить встановити єдині підходи до застосування поняттєвого апарату; мету, завдання та пріоритети забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій; принципи забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій; класифікацію економічно небезпечних подій, яка матиме важливе значення, і для розробки інших (крім релокації) засобів оптимізації ризиків економічної стійкості підприємств у відповідних умовах тощо.

Також пропонується, щоб зазначений нормативно-правовий акт визначав і основні засади переміщення суб'єктів господарювання. Так, слід передбачити на законодавчому рівні коло основних суб'єктів, учасників при здійсненні релокації, визначити центральний орган виконавчої влади, що буде забезпечувати формування та реалізацію релокаційної політики (далі – головний орган). Визнаючи досить успішний досвід координації процесу релокації підприємств у 2022–2023 роках Міністерством економіки України, вбачається можливим покласти повноваження головного органу саме на нього. Оскільки, релокаційна політика та релокаційний процес потребують іноді складних міжсекторальних рішень, для більш чіткого розподілу повноважень (сфер відповідальності) між іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування доцільно врегулювати відповідні повноваження (визначити повноваження також інших центральних органів виконавчої влади у сфері релокаційної політики; Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у відповідній сфері).

Вироблення державної політики та контроль за її реалізацією потребує активної участі громадськості, відповідне законодавче закріплення надасть можливість визначити конкретні інструменти залучення громадськості.

Також важливого значення у процесі релокації займає державна підтримка релокованого бізнесу, тому пропонується закріпити принципи та форми державної підтримки. Обов'язково потрібно враховувати, що дані суб'єкти господарювання мають вразливості і потребують додаткової уваги з боку держави, а універсальні інструменти державної підтримки можуть бути неактуальними для них. Основне завдання державної політики у сфері релокації – збереження бізнесу в юрисдикції України, та недопущення його масового зовнішнього переміщення (за кордони України). Окремо слід також визнати, що держава може надавати підтримку зовнішньому переміщенню суб'єктів господарювання (поза межі України) у виключних випадках, коли йде мова про збереження унікального обладнання, національного культурного надбання (відповідно до частини 1 статті Закону України «Про культуру» 14 грудня 2010 року № 2778-VI, це зокрема, об'єкти культурної спадщини, що мають виняткове історичне значення для формування культурного простору України [13]) тощо. Надання такої державної підтримки можливо, якщо це тільки прямо передбачено законами України чи прийнято окреме рішення Кабінету Міністрів України.

Застосовуючи програмно-цільовий метод у бюджетному процесі (відповідно до частини 1 статті 2 Бюджетного кодексу України це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу [14]), необхідно передбачити в майбутньому розробку та затвердження державної цільової програми – Державної програми розвитку релокації бізнесу та місцевих програм розвитку релокації бізнесу, які визначатимуть конкретні заходи.

Частина суб'єктів господарювання мають досить суттєве, а іноді і стратегічне значення для держави. Так, свого часу Кабінетом Міністрів України було визначено перелік компаній державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави [15], але до цього переліку входять тільки підприємства, державної форми власності і підприємства, в статутному капіталі якого участь держави суттєва. Своєю чергою, в Україні значна частина підприємств з виробничими потужностями, що мають важливе значення для галузі національної економіки чи задоволення потреб суспільства не належать до державної форми власності, а здебільшого є приватною власністю. Оскільки, вплив цього бізнесу для держави та суспільства досить значний, варто передбачити особливості релокації суб'єктів господарювання, що мають важливе значення для галузі національної економіки чи задоволення потреб суспільства (в незалежності від форми власності та організаційно-правової форми). Така релокація повинна здійснюватися під зовнішнім контролем, який забезпечить відповідний уповноважений орган влади. Релокація під зовнішнім контролем передбачатиме попереднє погодження з відповідним органом влади будь-яких дій, пов'язаних з переміщенням. Завдання уповноваженого органу влади – забезпечити найбільш сприятливе переміщення бізнесу та збереження його ресурсів, технологій тощо.

Також на рівні закону варто передбачити особливості релокації окремих суб'єктів, що здійснюють некомерційну господарську діяльність (заклади культури (музеї, галереї тощо), заклади вищої освіти, наукові установи тощо), що дозволить створити умови для збереження культурних цінностей; технічної, проєктної документації тощо.

В окремих випадках принцип добровільності переміщення (коли власник чи менеджмент приймає рішення про необхідність релокацію бізнесу самостійно) може бути обмежений. Таке обмеження допустиме у виключних випадках, коли мова йде про діяльність суб'єктів господарювання (чи окремі його потужності, ресурси, технології тощо), пов'язана з національними інтересами. Так, пропонується на законодавчому рівні визначити особливий порядок здійснення такої релокації. В цьому випадку, держава (через органи державної влади) проводить консультації щодо переміщення бізнесу, у разі коли представники бізнесу зволікають з прийняттям рішення про релокацію або не погоджуються з нею, в національних інтересах, держава може ухвалити рішення про проведення особливої процедури – примусової релокації суб'єктів господарювання. З метою недопущення можливих зловживань щодо застосування особливої процедури, такі рішення можуть бути ухвалені Радою національної безпеки і оборони України (введені в дію указом Президента України) або Кабінетом Міністрів України.

Одним з головних напрямків політики релокації повинно бути повноцінне та дієве фінансове забезпечення релокаційної політики, яке буде визначати конкретні джерела та способи фінансування відповідних процесів, що також потрібно закріпити у відповідних законодавчих актах.

Наступним кроком, після прийняття відповідного законодавчого акту, необхідно затвердити рішенням Уряду України Державну програму розвитку релокації бізнесу, яка буде передбачена законом України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій. Прийняття даної програми, як і місцевих програм розвитку релокації бізнесу доцільно розглядати, коли відбулась та чи інша економічно небезпечна подія, та за її наслідком має місце суттєве (або масове) переміщення суб'єктів господарювання або існує вірогідність такого переміщення.

Відзначимо, що держава не завжди спроможна релокувати всі суб'єкти господарювання, які виявили бажання переміститися, а також надати відповідну державну підтримку. Своєю чергою, держава повинна визначити пріоритети релокації, особливо це стає актуальним при обмеженості ресурсів. Дані пріоритети повинні бути загальнодоступними, крім випадків, пов'язаних з обороноздатністю. Для забезпечення конкретного відбору суб'єктів господарювання доречно затвердити відповідний порядок та чіткі критерії визначення підприємств, установ та організацій. Для окремих правовідносин держава вже мала досвід встановлення конкретних критеріїв, так, наприклад, Критерії визначення підприємств, установ і організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 [16] (дані критерії застосовуються для цілей бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час).

Значна роль у реалізації політики релокації покладається саме на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. В багатьох регіонах та територіальних громадах впроваджені інструменти підтримки релокованого бізнесу (зокрема, і через місцеві програми). Відзначимо, що не всі регіони та територіальні громади демонструють відкритість до більш активного залучення суб'єктів господарювання для релокації саме до своїх регіонів та місцевостей, хоча і мають відповідне ресурсне забезпечення [17, с. 28].

Окремі дослідники звертають увагу на складності взаємодії з органами місцевого самоврядування при релокації, які іноді не зацікавлені в діяльності релокованих підприємств на їх території [18]. Як одна з перших реакцій, на переміщення суб'єктів господарювання, в окремих регіонах та населених пунктах були створені координаційні штаби, які покликані організувати процес релокації бізнесу. Так, в Полтавській області головою Полтавської обласної військової адміністрації було утворено Координаційну робочу групу з питань переміщення в область виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій (далі – Координаційна робоча група). Основні завдання Координаційної робочої групи: формування переліку суб'єктів господарювання, які потребують переміщення в область з території, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій; формування переліку вільних виробничих площ, які можуть використовуватися переміщеними підприємствами та створення з цією метою єдиної обласної бази даних щодо таких площ; надання допомоги підприємству, що переміщується, з розміщення для проживання його працівників та членів їх сімей; сприяння у підборі кадрів необхідних для виробничого процесу переміщених підприємств; сприяння у працевлаштуванні членів сімей працівників переміщених підприємств, вирішення питань, пов'язаних із наданням їм медичних, освітніх, соціальних послуг; вирішення питань щодо оперативного підключення виробничих потужностей переміщених підприємств до інженерних та інших комунікацій; вирішення інших організаційних питань, які виникають у ході релокації підприємств [19]. До цієї Координаційної робочої групи увійшли представники підрозділів Полтавської обласної військової адміністрації та органів місцевого самоврядування. Дана практика дозволяє надати переміщеним суб'єктам господарювання найбільшого сприяння в новій місцевості і врахувати особливості конкретного бізнесу. Надалі при релокації підприємств потрібно передбачити «розгортання» аналогічних штабів в інших регіонах та місцевостях, куди здійснюється суттєве (або масове) переміщення компаній.

Водночас слід розглядати спеціальне законодавство у сфері релокації в трьох площинах:

1) системне законодавче регулювання релокації суб'єктів господарювання – акти законодавства, які окреслюють загальну канву законодавчого регулювання, коли держава допускає ймовірність виникнення економічно небезпечної події (наприклад, стратегія державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій, закону України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій);

2) поточне (оперативне) законодавче регулювання релокації суб'єктів господарювання – акти законодавства, які приймаються до або вже процесі релокації, коли економічно небезпечна подія вже сталася. Ці акти направлені на виконання оперативних завдань (наприклад, розпорядження Кабінету Міністрів України щодо затвердження плану невідкладних заходів з переміщення виробничих потужностей суб'єктів господарювання);

3) законодавче регулювання як реакція на релокацію суб'єктів законодавства – акти законодавства, які приймаються, коли суб'єкти господарювання вже перемістилися на нове місце. Основне завдання цих актів стабілізувати (адаптувати) їх поточну господарську діяльність (наприклад, місцеві програми підтримки релокованих суб'єктів господарювання).

Рис. 1. Класифікація спеціального законодавства у сфері релокації суб'єктів господарювання (авторська пропозиція)

Крім актів законодавства, які приймають органи влади, важливе місце займають акти, на рівні конкретних суб'єктів господарювання (локальні акти). Зазвичай, великі промислові підприємства мають протоколи з безпеки, які починають застосовуватися під час тих чи інших надзвичайних подій. Досвід 2022 року показав, що у компаній відсутній алгоритм дій на випадок релокації потужностей, персоналу тощо. Тому пропонується на рівні суб'єктів господарювання розробити протоколи («дорожні карти»), які можуть бути задіяні для здійснення релокації при виникненні економічно небезпечних подій. Кожен протокол повинен охоплювати конкретну можливу економічно небезпечну подію. Ці «дорожні карти» можуть включати: варіанти розвитку подій; початкову оцінку; діагностику потреб; етапи релокації; можливі регіони (місцевості) релокації; порядок конкретних дій; перелік уповноважених осіб, відповідальних за здійснення релокації; ресурсне забезпечення (зокрема і залучення резервів).

Висновки. В межах дослідження обґрунтовано концепцію комплексного спеціального законодавства України у сфері релокації суб'єктів господарювання. Так, запропоновано розробити та затвердити наступні нормативно-правові акти: Стратегію державної політики щодо оптимізації ризиків бізнесу під впливом економічно небезпечних подій (дозволить визначити стратегічні напрямки), Закон України щодо забезпечення економічної стійкості бізнесу під впливом економічно небезпечних подій (зокрема, і визначатиме засади релокаційної політики суб'єктів господарювання); Державну програму розвитку релокації бізнесу та місцеві програми розвитку релокації бізнесу, які встановлять конкретні шляхи вирішення зазначеної проблематики та інші акти законодавства.

Запропонована класифікація спеціального законодавства у сфері релокації суб'єктів господарювання: системне законодавче регулювання (існує вірогідність економічно небезпечної події і відповідно релокації); поточне (оперативне) законодавче регулювання (до та в процесі релокації); законодавче регулювання як реакція на вже здійснену релокацію.

Обґрунтовано необхідність розробки та прийняття локальних актів суб'єктів господарювання – протоколів («дорожніх карт»), які можуть бути задіяні для здійснення релокації при виникненні економічно небезпечних подій.

Під час подальших досліджень можуть бути розглянуті наступні питання: особливості здійснення державної політики у сфері релокації; форми державної підтримки переміщених суб'єктів господарювання.

Використана література:

1. Firms through the War. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099121623102526502/p177312004f79e06e0b22405be65b5db5b9>
2. Лист Міністерства економіки України «Щодо доступу до публічної інформації» від 27.02.2024 №4702–08/14971–09.
3. Рік війни: як українські бізнеси тримають економічний фронт. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/rik-vijni-ak-ukrainski-biznesi-trimaut-ekonomichnij-front>
4. Економіка – також фронт: Зеленський закликав реанімувати бізнес. URL: <https://tsn.ua/groshi/ekonomika-takozh-front-zelenskiy-zaklikav-reanimuvati-biznes-2030839.html>
5. Зеленський закликав бізнес повертатись до роботи. URL: <https://suspilne.media/239281-zelenskij-zaklikav-biznes-povertatis-do-roboti/>
6. Звернення Прем'єр-міністра Дениса Шмигала. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvernennya-premyer-ministra-denisa-shmigalya-12-322>
7. 7. Звернення Прем'єр-міністра Дениса Шмигала. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvernennya-premyer-ministra-denisa-shmigalya-18032022>
8. Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2022 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF>
9. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2022 р. № 246–р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>
10. Атаманчук Н.І. Правове регулювання фінансової підтримки малого підприємництва в Україні в умовах фінансової кризи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1/2024. С.326–329. DOI http://www.lsej.org.ua/1_2024/75.pdf
11. Цюприк В.І. Правове регулювання релокації підприємств в умовах воєнного стану в Україні: теоретико-правовий аналіз. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/3. С. 9–12. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(3\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(3).2)
12. Illarionov O. Relocation of enterprises and their property from the war zone: ecological, economic and legal aspects. Scientific Center of Innovative Researches, Relationship between public administration and business entities management–2022. URL: <https://conf.scnchub.com/index.php/RPABM/RPABM-2022/paper/view/477>
13. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 р. № 2778–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
14. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
15. Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 р. № 83. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF#Text>
16. Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#Text>

17. Сошников А.О., Єршова Ю.О., Юдін О.Ю. Релокація суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2022. № 4. Том 33 (72). С. 24–30. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/4.pdf
18. Заросило В. О., Заросило В. В., Євчук Т. В. Проблеми правового регулювання релокації підприємств. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. № 4(28). С. 26–33. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-4\(28\)-26-33](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-4(28)-26-33).
19. Про координаційну робочу групу з питань переміщення в область виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій: розпорядження голови Полтавської обласної військової адміністрації від 28 квітня 2022 року № 64. URL: <https://poda.gov.ua/documents/72295>

References:

1. Firms through the War. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099121623102526502/p177312004f79e06e0b22405be65b5db5b9>
2. Lyst Ministerstva ekonomiky Ukrainy “Shchodo dostupu do publichnoi informatsii” vid 27.02.2024 № 4702–08/14971–09 [Letter Regarding access to public information of February 27, 2024 № 4702–08/14971–09] [in Ukrainian].
3. Rik viiny: yak ukrainski biznesy trymaut ekonomichniy front [A year of war: how Ukrainian businesses hold the economic front]. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/novini/rik-vijni-ak-ukrainski-biznesi-trimaut-ekonomichniy-front> [in Ukrainian].
4. Ekonomika – takozh front: Zelenskiy zaklykav reanimuvaty biznes [The economy is also a front: Zelenskiy called for resuscitation of business]. URL: <https://tsn.ua/groshi/ekonomika-takozh-front-zelenskiy-zaklykav-reanimuvaty-biznes-2030839.html> [in Ukrainian].
5. Zelenskiy zaklykav biznes povertatys do roboty [Zelenskiy called on businesses to return to work]. URL: <https://suspilne.media/239281-zelenskij-zaklykav-biznes-povertatis-do-roboti/> [in Ukrainian].
6. Zvernennia Premier–ministra Denysa Shmyhalia. [Address of Prime Minister Denys Shmyhal]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvernennya-premyer-ministra-denisa-shmigalya-12-322> [in Ukrainian].
7. Zvernennia Premier–ministra Denysa Shmyhalia. [Address of Prime Minister Denys Shmyhal]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zvernennya-premyer-ministra-denisa-shmigalya-18032022> [in Ukrainian].
8. Pro osoblyvosti roboty akcionernoho tovarystva «Ukrposhta» v umovakh voiennoho stanu vid 17.03.2022 № 305 [Resolution On the peculiarities of the work of the joint-stock company "Ukrposhta" under martial law of March 17, 2022 №. 305]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF>
9. Pro zatverdzhennia planu nevidkladnykh zakhodiv z peremishchennia u razi potreby vyrobnychkykh potuzhnostei subiektiv hospodariuvannia z terytorii, de vedutsia boiovi dii ta/abo ye zahroza boiovykh dii, na bezpechnu terytoriiu vid 25.03.2022 №246-r [Order On the approval of the plan of emergency measures for the relocation, if necessary, of the production facilities of economic entities from the territory where hostilities are taking place and/or there is a threat of hostilities to a safe territory of March 25, 2022 № 246-r]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
10. Atamanchuk N.I. (2024). Pravove rehulivannia finansovoi pidtrymky maloho pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh finansovoi kryzy [Legal regulation of financial support of small businesses in Ukraine in the conditions of the financial crisis]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 1/2024. S.326–329. DOI http://www.lsej.org.ua/1_2024/75.pdf [in Ukrainian].
11. Tsiupryk V.I. (2022). Pravove rehulivannia relokatsii pidpriemstv v umovakh voiennoho stanu v Ukraini: teoretyko–pravovyi analiz [Legal regulation of relocation of enterprises in the conditions of martial law in Ukraine: theoretical and legal analysis]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*. № 5/3. S. 9–12. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(3\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(3).2) [in Ukrainian].
12. Illarionov O. (2022). Relocation of enterprises and their property from the war zone: ecological, economic and legal aspects. Scientific Center of Innovative Researches, Relationship between public administration and business entities management–2022. URL: <https://conf.scnchub.com/index.php/RPABM/RPABM-2022/paper/view/477>.
13. Pro kulturu vid 14.12.2010 № 2778–VI [On culture: Law of Ukraine of December 14, 2010 № 2778–VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].

14. 14. Biudzhetniyi kodeks Ukrainyvid 08.07.2010 № 2456–VI [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine of July 8, 2010 № 2456–VI]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
15. 15. Pro zatverdzhennia pereliku ob'ektiv derzhavnoi vlasnosti, shcho maiut stratehichne znachennia dlia ekonomiky i bezpeky derzhavy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainyvid 04.03.2015 № 83 [Resolution On approval of the list of state-owned objects of strategic importance for the economy and security of the state: of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 4, 2015 № 83]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/83-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
16. 16. Deiaki pytannia realizatsii polozhen Zakonu Ukrainy «Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu» shchodo broniuvannia viiskovozoboviazanykh na period mobilizatsii ta na voiennyi chas vid 27.01.2023 №76 [Resolution Some issues of implementation of the provisions of the Law of Ukraine "On mobilization training and mobilization" regarding the reservation of conscripts for the period of mobilization and wartime of January 27, 2023 № 76]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
17. 17. Soshnykov A.O., Yershova Yu.O., Yudin O.Yu. (2022). Relokatsiia sub'ektiv hospodariuvannia v umovakh voiennoho ctanu [Relocation of business entities under martial law]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seria: Yurydychni nauky.* № 4. Volume 33(72). S. 24–30. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/4.pdf [in Ukrainian].
18. 18. Zarosylo V. O., Zarosylo V. V., Yevchuk T. V. (2023). Problemy pravovoho rehuliuvanniarelokatsii pidpriemstv [Problems of legal regulation of relocation of enterprises]. *Ekspert: paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia.* № 4(28). S. 26–33. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-4\(28\)-26-33](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2023-4(28)-26-33) [in Ukrainian].
19. 19. Pro koordynatsiinu robochu hrupu z pytan peremishchennia v oblast vyrobnychykh potuzhnostei sub'ektiv hospodariuvannia z terytorii, de vedutsia boiovi dii ta/abo ye zahroza boiovykh dii: rozporiadzhennia holovy Poltavskoi oblasnoi viiskovoi administratsii vid 28.04.2010 № 64 [Resolution On the Coordination Working Group on the relocation of business entities' production facilities to the region from the territories where military operations are waged and/or there is a threat of military operations of April 28, 2022 № 64]. URL: <https://poda.gov.ua/documents/72295> [in Ukrainian].

Yershova Yu. Some issues of legislative regulation of business entities' relocation

The article is aimed at developing proposals and recommendations for overcoming legal uncertainty in the area of relocation of business entities.

In Ukraine, the mass relocation of enterprises began under the influence of a full-scale military invasion. The state and companies were not prepared for the possible relocation due to the lack of appropriate legislative regulation and the absence of a comprehensive state policy on relocation.

Business is beginning to be viewed not only as a source of budget revenues, but also as a powerful partner that allows it to provide employment and take on additional obligations to implement social and other initiatives. In turn, the government's task is to provide an impetus for the resumption of business activity, including through relocation.

In Ukraine, any legislation that regulated the relocation of business entities was put aside. Subsequently, in response to military events, in 2022, certain regulations were adopted in this area.

The study substantiates the concept of comprehensive special legislation of Ukraine in the field of business relocation. Thus, it is proposed to develop and approve the following regulatory legal acts: The State Policy Strategy for Optimising Business Risks under the Impact of Economically Dangerous Events, the Law of Ukraine on Ensuring Economic Sustainability of Business under the Impact of Economically Dangerous Events; the State Programme for Business Relocation Development and local programmes for business relocation development, and others.

The author proposes a classification of special legislation in the field of business relocation.

The author substantiates the need to develop and adopt local acts of business entities – protocols ('road maps') which can be used for relocation in the event of certain economically dangerous events.

Key words: *business entities, business, relocation, legislation, legislative acts, local acts, economically dangerous events.*